

Náš odborník

► MUDr. IVAN VULEV, PhD., MPH, FCIRSE intervenčný rádiológ

24 hodín

ROZHODUJÚ SEKUNDY

Nesnažte sa ospravedlniť ťažkosť únavou alebo vekom. Keď sa objavia príznaky, ktoré ste u seba alebo v svojho príbuzného, kolegu či kamaráta dosiaľ nepozorovali, okamžite volajte záchrannú službu na čísle 155.

Po úraze hlavy mu išlo o život. Zachránili ho odborníci, ktorí ako jediní u nás zvládnu mozgovú porážku až do dvadsiatich štyroch hodín od jej vzniku.

TEXT Adriana Fábryová FOTO Robo Hubáč, archív Shutterstock

Minulý rok v máji sa Martin Hrubík (42) vybral na Krasňanský trail. To je chodník pre horských cyklistov v bratislavskej lesnej lokalite, ktorý sa buduje umelo, ale využíva aj prírodný terén. „Trať je plná skokov, klopiek a rôznych prekážok, ktoré sa snažíme zdolať. V jednej časti sú tri skoky po sebe, nie veľmi náročné, dobre som ich poznal.

Absolvoval som ich hádam tridsaťkrát a nikdy sa mi nič nestalo,“ spomína vášnivý cyklista z Bratislavy.

Reset

V osudný deň však bolo všetko inak. „Pri treťom skoku som zle dopadol. Praskol mi ráfik na prednom kolese a narazil som hlavou do protiľahlého svahu. Od toho momentu si nič nepamätám. Prebral som sa, až keď ma záchranári nakladali do sanitky. Mal som šťastie, na trati boli vtedy kamaráti, ktorí okamžite privolali pomoc,“ vysvetľuje Martin. Na tele nemal takmer žiadne odreniny. Bolela ho iba hlava. „Prilba bola mierne zdeformovaná, nič vážne, odlomil sa z nej len šilt. Mozgovú časť mi zrejme dokonale ochránila. Neskôr som

sa však dozvedel, že popruhy, ktorými sa upína na krku, ma zrejme pri prudkom náraze priškrtili a poškodili obe karotídy, teda krčné tepny,“ rekonštruuje spätnú situáciu. V jednej z bratislavských nemocníc mu okamžite spravili počítačovou tomografiu a ďalšie vyšetrenia. „Povedali mi, že v mozgu mám malý hematóm. Druhý deň som vyšetrenia absolvoval znova, hematóm tam už nebol, vstrelbal sa. Na tretí deň ma prepustili do domáceho ošetrovania. Bol som spomalený, ale ošetrojúci lekár mi povedal, že po takom resete sa musí človek znova naštartovať. Tak som to neriešil.“

Mal som šťastie

Po týždni sa Martin vrátil do práce. Je spolujateľom cyklistickej predajne, záležalo mu na tom, aby bol čo najskôr späť. Ďalších sedem dní bolo všetko v poriadku. Až raz: „Vrátili sme sa z obeda. Zrazu som nebol schopný vysloviť jediné slovo a ochabla mi pravá ruka a noha. Priateľka

Odhaduje sa, že človek po porážke s každou hodinou stráca desať percent šance na úspešné liečenie. Keď sa mu podarí prísť do nemocnice do štyroch hodín a nemá veľký cievny uzáver, lekári môžu použiť liečbu.

Katarína, ktorá bola práve vtedy u mňa v práci, sa snažila so mnou komunikovať. Keďže som neodpovedal, ihneď požiadala kolegov, aby zavolali záchranku. Tá prišla do desiatich minút. Mal som opäť šťastie, boli pri mne ľudia, ktorí vedeli, čo majú robiť. Ja sám by som nedokázal chytiť do ruky telefón a privolať si pomoc.“

V nemocnici ho znovu vyšetřili a dali mu infúziu na rozpustenie krvných zrazenín, ktoré mu upchali obe cievy na krku. Bolo ich treba čo najrýchlejšie spriechodniť, inak by mozgová mŕtvica mohla mať fatálne následky – ochrnutie alebo smrť. „Zrejme to však nepomohlo, lebo večer ma previezli do Centra intervenčnej neuroradiológie a endovaskulárnej liečby, ktoré sa špecializuje na cievne príhody. Hneď ma brali na operačku, kde mi do jednej upchatej cievy vložili stent, špeciálnu rúrku z titánu. Bol som pri vedomí, celý priebeh zákroku som videl na monitore, ale nič ma nebolelo. Na druhý deň mi vložili stent aj do druhej krčnej tepny.“ Martin veľmi nechápal, čo sa s ním deje, až neskôr sa od rodiny a priateľky dozvedel, že pri jeho zákroku použili novú technológiu.

Učil sa hovoriť

Niekoľko hodín po druhom zákroku prišiel za Martinom na ARO odborník na logopédiu. Pacient po mozgovej cievnej príhode totiž nevedel rozprávať. „Dokázal som vysloviť jednotlivé hlásky, ale slabiky a slová nie. Logopéd so mnou každý deň cvičil. Keď som po desiatich dňoch odchádzal domov, poradil mi, čo a ako mám trénovať. Stále k nemu chodím na konzultácie. Priateľka stiahla do počítača program, pomocou ktorého so mnou každý deň precvičovala výslovnosť. Učil som sa ako deti na základnej

škole vyslovovať slová ako kalamár či chobotnica. Niekedy sa mi to podarilo až na piaty raz.“ Dnes hovorí plynulo a artikuluje jasne, tak ako kedysi. Niekedy síce ešte v slove čo-to prehodí, ale hneď sa opraví. „Logopéd mi povedal, že som jeden z mála pacientov s porážkou, ktorý sa dal tak rýchlo do poriadku.“ Musí si však dávať pozor nielen na reč, ale aj na písmo, v ktorom robí identické chyby. Ešte pred trištvrte rokom by si nevedel život bez bicykla, plávania či iných športových aktivít predstaviť. Cyklistika pre neho znamenala nielen zamestnanie, ale aj životný štýl. Dnes sa riadi prísnymi odporúčaniami lekárov.

Prísny režim

„Stenty v mojich cievach sa musia dobre zahojiť a pokryť epitelom. Cievny budú až potom

Martin si uvedomuje, aké mal šťastie. Príkazy lekárov neberie na ľahkú váhu. Poctivo rehabilituje a dodržiava pravidelný denný režim.

Ako spoznáte porážku

- ▶ náhle oslabenie polovice tela
- ▶ pokles kútika úst, trpnutie pier
- ▶ náhla porucha reči, neschopnosť vyjadriť sa, artikulovať či porozumieť
- ▶ náhla porucha zraku alebo výpadok zorného poľa
- ▶ náhla prudká bolesť hlavy
- ▶ dvojité videnie
- ▶ náhly pocit závratu s poruchou stability, neschopnosť stáť a chodiť

Katka stojí pri priateľovi v dobrom aj zlom.

pružné ako kedysi. Preto si musím dávať pozor a dodržiavať pravidelný denný režim. Vyhýbam sa stresu, fyzickej záťaži a športu. Bicyklovanie aj iné aktivity sú pre mňa momentálne tabu. Chodím s naším psom Aresom na prechádzky popri jazere, to mi úplne stačí. Katka sa k nám pridá, keď má čas,“ hovorí Martin. Od fyzioterapeuta dostal zoznam cvikov, ktoré denne precvičuje. Okrem toho trénuje jemnú motoriku. „V ruke sa mi po porážke stratil cit. Keď som mal mobil vo vrecku, nevedel som ho nahmatať. Teraz je to už oveľa lepšie, ale ešte stále to nie je stopercentné.“

Uvedomuje si, že mohol dopadnúť aj inak. „Prvé štyri mesiace som bol úplne nepoužiteľný. Teší ma, že si konečne dokážem sám navariť a priateľka ma nemusí obskakovať. Som rád, že sa všetko vracia do normálu. Chýbalo veľmi málo, aby sa to ubralo iným smerom. Mám šťastie, že to nedopadlo oveľa horšie. Verím, že na bicykel si znovu raz sadnem, kým však nebudem na sto percent v poriadku, nechcem nič riskovať. Ale určite už budem jazdiť oveľa opatrnejšie.“

Zlé čísla

Cievna mozgová príhoda, laicky porážka či mŕtvica, je v Európe druhou najčastejšou príčinou úmrtí a vedúcou príčinou trvalej invalidity. Takmer v osemdesiatich percentách

PRIBEH

ju zapríčiňuje ischemia, teda upchatie cievy a zastavenie prívodu okysličenej krvi do mozgu. Vtedy hovoríme o ischemickej príhode. Rizikových faktorov je niekoľko, najčastejší je vysoký krvný tlak, vysoká hladina cukru a tukov v krvi, sklon k zvýšenej zrážavosti krvi, genetika, nadváha, fajčenie, antikoncepcia.

Upchatá cieva v mozgu však môže prekvapiť aj mladých ľudí, ktorí si myslia, že sú zdraví, pravidelne športujú a nefajčia. Porážku môže mať na svedomí aj úraz, napríklad pri páde z bicykla či koňa.

„Niekdedy sa prechodné prejavy cievnej mozgovej príhody objavia do niekoľkých minút až hodín a potom opäť zmiznú. Nemusíte si ich vôbec všimnúť alebo si ich uvedomíte oneskorene, zväčša, keď sa opakujú. Tento stav však treba riešiť okamžite. Mali by ste hneď vyhľadať lekára, nemocnicu alebo telefonicky kontaktovať rýchlu záchranú službu,“ upozorňuje Ivan Vulev z Centra intervenčnej neurorádiológie a endovaskulárnej liečby CINRE v Bratislave.

Hra o čas

Liečba porážky je urgentná, veľmi závisí od času. Ak sa pacient dostane k lekárskej pomoci skoro, má veľkú šancu vrátiť sa rýchlejšie do normálneho života. Odhaduje sa, že s každou hodinou stráca desať

LEPŠIA PROGNÓZA

Vďaka novým liekom, diagnostickým či terapeutickým výkonom a prístrojom sa darí zlepšovať vyhladky pacientov a zmiernovať následky cievnej mozgovej príhody. V súčasnosti približne šesťdesiat percent pacientov žije ďalej bez viditeľných následkov. Musia však počítať s dlhodobou liečbou, rehabilitáciou a so zmenou životného štýlu.

Technológia Rapid umožnila odborníkovi z CINRE dostať z mozgovej príhody už deväť pacientov. Jedným z nich je Martin Hrubík.

S bicyklom sa musel na čas rozlúčiť, ale verí, že raz si naň opäť sadne.

percent šance na úspešné liečenie. Keď sa mu podarí prísť do nemocnice do štyroch hodín a nemá veľký cievny uzáver, neurológ môže použiť intravenóznou trombolýzu. Cez infúziu pacientovi vpichne látku, ktorá trombus, teda krvnú zrazeninu, v mozgu rozpustí. „Trombolýzu už robí pomerne veľa nemocníc na Slovensku, avšak mnoho pacientov má taký rozsiahly uzáver, že u nich nefunguje. Okrem toho pacienti prichádzajú na tieto pracoviská stále neskoro,“ vysvetľuje odborník. Ak táto metóda nie je účinná alebo ak pacienta privedú neskôr, maximálne však do šiestich hodín, neurológ ho po vyšetreniach počítačovou tomografiou či magnetickou rezonanciou čo najskôr pošle k intervenčnému rádiológovi. Ten vykoná mechanickú trombektómiu. Cez rez v slabine zavedie do tela tenkú hadičku, ktorou sa cievami postupne dostane až do blízkosti krvnej zrazeniny. Z katétra vysunie špeciálny nástroj, ktorý zrazeninu obalí a vytiahne von z tela. Intervenčný rádiológ však dopĺňa: „Niekdedy nestačí takto odstrániť zrazeninu z mozgu, vyvolávajúcu príčinu na prírodnej krčnej a mozgovej tepne treba ešte ošetriť pomocou stentu.“

Jediní

Dnes máme k dispozícii aj novú technológiu Rapid, ktorá umožňuje rozšíriť čas možnej liečby

od vzniku ischemickej cievnej mozgovej príhody zo šiestich hodín až na dvadsaťštyri. „Túto unikátnu metódu využíva iba tristo päťdesiat nemocníc na svete. Na Slovensku sa zatiaľ vykonáva len na našom pracovisku,“ prízvukuje Ivan Vulev. Doteraz bolo nutné presne poznať čas vzniku neurologických príznakov. Odvtedy sa totiž počíta časový úsek, počas ktorého možno bezpečne podávať infúziu liečbu, teda trombolýzu, alebo realizovať katetričnú liečbu, teda mechanickú trombektómiu. „Nový spôsob vyhodnocovania CT vyšetrenia nám umožňuje zistiť tie časti mozgu, v ktorých je už mozgové tkanivo zničené a nemožno ho zachrániť. Súčasne sa presne identifikujú a zobrazia také časti mozgu, ktoré sú ohrozené pre obmedzené cievne zásobenie, ale môžeme ich zachrániť až do dvadsiatich štyroch hodín od vzniku porážky.“ Vďaka novej technológii sa liečba sprístupňuje väčšiemu počtu pacientov. Doteraz často išlo o neliečiteľné prípady, ktoré sa končili aj fatálne alebo ťažkým postihnutím. „Ak pacient prišiel do nemocnice neskôr alebo nebol jasný čas vzniku mŕtvice – napríklad sa už zobudil s porážkou – aktívne sme ho nemohli liečiť pre veľké riziko zakrvácania a iných komplikácií. Dnes má vďaka technológii Rapid oveľa väčšiu šancu na prežitie a na zásadné zvrátenie trvalých následkov.“

